

Αγία Σοφία: Η τελική καταξίωση.

Γράφει ο Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού.

Ο τρόπος με τον οποίον το ανεπανάληπτο οικοδόμημα της Αγίας του Θεού Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη εκφράζει την χριστιανική θεολογία, περιγράφηκε με ευφυή τρόπο από τον Γεώργιο Κόρδη, εκλεκτό ζωγράφο, αγιογράφο, συγγραφέα και πανεπιστημιακό καθηγητή, σε πρόσφατο άρθρο του.

Με δεδομένο όμως πως το χριστιανικό δόγμα είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένο με το χριστιανικό ήθος και την διαχρονική χριστιανική μαρτυρία μέσα σε έναν κόσμο αλαζονείας, φόβου, αρπαγής, σκληροκαρδίας και κυρίως πανικού μπροστά στον φαινομενικό θρίαμβο του θανάτου, η Αγιασοφιά δεν μπορεί παρά να περιγραφεί ως χώρος που καλείται να οπτικοποιήσει και έναν τρόπο ύπαρξης, μετέχοντας και η ίδια με την ιστορική της διαδρομή σε μια ιδιότυπη χριστιανική μαρτυρία.

Για την χριστιανική πίστη, και το δόγμα και το ήθος έχουν πρόσωπο από το οποίο όλα πηγάζουν και προς το οποίο όλα καταλήγουν. Το πρόσωπο αυτό είναι ο Ιησούς Χριστός. Πρόκειται για Εκείνον, προς τον οποίον η πίστη έχει διαποτίσει από τον πρώτο λίθο των θεμελίων μέχρι το τελευταίο κεραμίδι του τρούλου τού μοναδικού αυτού αρχιτεκτονήματος.

Για εκείνους, τους οποίους ο χριστιανισμός τείνει να εκπίπτει σε θρησκευτικό ή και σε εθνικοπατριωτικό ιδεολόγημα, ο ναός αυτός θα εκπίπτει αναλόγως σε σύμβολο ενός ηθικοθρησκευτικού ή πολιτικοθρησκευτικού συστήματος, ουσιαστικά κάτι ανάλογο με αυτό που οδήγησε και το τουρκικό κράτος στη μετατροπή του σε μουσουλμανικό τέμενος. Η στάση αυτή, στάση ερμηνείας πνευματικών δεδομένων με κοσμικά εργαλεία (στάση δηλαδή καταστροφικής εκκοσμίκευσης), γεγονότα σαν αυτό είναι επόμενο να ενεργοποιεί «ιερή» αγανάκτηση και κόμπλεξ ιστορικής κατωτερότητας. Παράλληλα, θα αναζητείται παρηγοριά στην μελλοντική συντριβή των βλάσφημων και μία εσχατολογική «ρεβάνς» αποκατάστασης των πάντων, πιθανόν με έναν νέο Βυζαντινό θρίαμβο στους δρόμους της Βασιλεύουσας.

Αυτός ο δρόμος του «στενέματος» των υπερλόγων σε πλαίσια ενδοκοσμικά και ιστορικά, διαποτισμένα από φαντασιακές νοητικές κατασκευές και ουτοπίες είναι απολύτως κατανοητός και ως ένα σημείο σεβαστός, καθώς προσφέρει ένα υπαρξιακό ξαλάφρωμα του μέγιστου βάρους της τραγικότητας της ζωής και των διαρκών και ανεξήγητων θριάμβων του κακού εις βάρος όλων εκείνων των αγαθών και ευγενών πόθων που κουβαλά μέσα της η ανθρώπινη ψυχή και που αναζητούν διαρκώς, αλλά και ματαιίως την δικαίωσή τους.

Για εκείνους όμως που γεύτηκαν και που με ιδρώτα και αίμα προκόβουν διαρκώς στην αληθινή και στις πλήρεις της διαστάσεις χριστιανική πνευματικότητα, ταυτιζόμενοι όλο και περισσότερο με τον ακρογωνιαίο λίθο της, δηλαδή το πρόσωπο του Ιησού, η ζωή τους συντονίζεται μέρα με τη μέρα με τον δικό Του τρόπο υπάρξεως, όπως μας τον αποκάλυψε στο πέρασμά του από τούτη τη γη. Έναν τρόπο υπάρξεως που συμπυκνώνεται στο τρίπτυχο «κένωση-σταυρική εξουθένωση-αναστάσιμος θρίαμβος». Το τρίπτυχο αυτό περιγράφει την παρουσία και την προοπτική ολόκληρης της χριστιανικής εκκλησίας ως σώματος Χριστού. Το ήθος των Αγίων και των Μαρτύρων της αποτελούν ουσιαστική συνέχεια της θυσίας του θεανθρώπου. Η εκκλησία εξέρχεται όπως Εκείνος διαρκώς προς τη συνάντηση με τον κόσμο, γνωρίζοντας πως πορεύεται ως πρόβατο μεταξύ λύκων, γνωρίζοντας πως η σταυρική συντριβή στο όνομα της αγάπης είναι αναπόφευκτη, γνωρίζοντας όμως συγχρόνως πως το φρικτό θέαμα τού αιμόφυρτου σώματος κατά την ημέρα του Επιταφίου της Μεγάλης Παρασκευής θα δώσει τη θέση του σε ένα

Φως εντελώς άλλης ποιότητας από τις φωταγωγίες και της εσχατολογικές θριαμβολογίες του κόσμου τούτου.

Το τρίπτυχο αυτό περιγράφουν και ερμηνεύουν όλα τα έργα των χειρών των Αγίων, ανώνυμων και επωνύμων. Εικόνες, ιερά σκεύη, όλα τα καλλιτεχνήματα που γέννησε η ορθόδοξη πνευματικότητα στο πέρασμα των αιώνων και ιδιαίτερα οι ναοί που κλήθηκαν να χωρέσουν τον Αχώρητο και να στεγάσουν ένα εξωανθρώπινο ήθος, θα έχουν αναπόφευκτα την τύχη του Ιδρυτή της πίστεως που συνεχίζει μυστικά να πορεύεται ως αρνίον άφωνο. Αρνίο, όχι που παρακαλεί να σφαχτεί από τον αγά για ν' αγιάσει αλλά αρνίο της Αποκαλύψεως, που αρνήθηκε ηρωικά να συσχηματιστεί με τον αιώνα τούτο και ετοιμάζεται μέσω της θυσίας του να υποδεχτεί το φως της αγάπης στα έσχατα.

Η αρμονική συνύπαρξη κύκλου και τετραγώνου που έρχεται να εκφράσει την αδύνατη για την ανθρώπινη νόηση ένωση θείας και ανθρώπινης φύσης στο πρόσωπο του Θεανθρώπου, όπως με πολύ όμορφο τρόπο περιγράφει ο Γεώργιος Κόρδης στο προαναφερθέν κείμενο του, έρχεται παράλληλα να εκφράσει και αυτή την ακατανόητη για την ανθρώπινη νόηση τελική νίκη του αρνίου επί των θηρίων κάθε λογής.

Η Αγία Σοφία εκπληρώνει πλήρως την προφητεία του γέροντος Συμεών για τον μικρό Ιησού ως «σημείο αντιλεγόμενο». Εκείνος ατιμάστηκε και προέκυψε ένδοξος, αδικήθηκε και προέκυψε δικαιωμένος, απέθανε και προέκυψε όχι απλώς Ζών αλλά πηγή ζωής. Ό,τι ταυτίστηκε ως υλικό έργο με τον Ιησού ως «σημείο αντιλεγόμενο», μέσω της πίστης του πλαστοουργού του, μετέχει σε αυτή την αντίφαση και ανατρέπει την κοσμική τάξη. Έτσι και η Αγιασοφιά, παραμένει λάφυρο και συγχρόνως κατακτητής της ψυχής των βαρβάρων. Παραμένει ανυπεράσπιστη και συγχρόνως συντηρούμενη και υπερασπιζόμενη από χέρι αλλοφύλων. Παραμένει αλωθείσα και συγχρόνως λατρεμένη από τους εισβολείς. Βλασφημείται και συγχρόνως παραμένει ανοιχτή αγκαλιά που χωράει τους πάντες, καθιστάμενη σημείο συμφιλίωσης θηρίων και αρνίων στην αγκαλιά του Θεού.

Ό,τι έγινε και ότι θα γίνει αποτελεί για το ναό της Αγίας Σοφίας το αποκορύφωμα της πνευματικής της καταξίωσης. Όσο ήταν το κόσμημα της ρωμαϊκής βασιλεύουσας, έφτασε το πολύ πολύ μέχρι του σημείου να θεωρείται ένα ακόμη δείγμα και ένας ακόμη φορέας μιας θριαμβευτικής αυτοκρατορικής κρατικής ιδεολογίας. Τα δεινά όμως 1.600 ετών και όσων χρόνων ακόμη θα ακολουθήσουν, την φτάνουν στο ύψιστο σημείο να θεωρείται αρχιτεκτονικός ενσαρκωτής μιάς εν σιωπή θυσιαστικής παρουσίας ολόκλη-

ρης της χριστιανικής εκκλησίας μέσα σε έναν θηριώδη κόσμο, τον οποίον μπορεί μόνον να δαμάσει η υπερπερίσσεια της αγάπης και της Χάριτος.

Η αληθινή πνευματικότητα των, κατά δήλωσή τους, χριστιανών θα φανεί στο εγγύτατο μέλλον. Μετά τις κραυγές και τους θρήνους, οι περισσότεροι θα εγκαταλείψουν την Αγία Σοφία ως ατιμασμένη, όπως ήδη έκανε γνωστό ταξιδιωτικό γραφείο, διακόπτοντας τις εκδρομές του στην Κωνσταντινούπολη. Είναι η ίδια στάση που επί χρόνια επιφυλάσσουν πολλοί στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, επειδή, δήθεν, δεν καταδέχονται να βρίσκονται υπό την πνευματική καθοδήγηση ενός ηττημένου Πατριάρχη, υπόδουλου, κατά τον νου τους, στο τουρκικό κράτος. Για όσους όμως αναζητήσουν την ερμηνεία των γεγονότων μέσα από το πρίσμα της πνευματικής ιστορικής πορείας της πίστης μας, θα αντιληφθούν πως η αρμονική συνύπαρξη κύκλου και τετραγώνου στον πανέμορφο αυτόν ναό, που ποτέ δεν θα χάσει το κάλλος του, δεν αφορά μόνον τις δύο φύσεις του Χριστού μας αλλά και τις δύο φύσεις ολόκληρου του ορθόδοξου πνευματικού οικοδομήματος: Την κτιστή, την διαποτισμένη ακόμη από την κτιστότητα και τη φθορά και την άκτιστη, την διαποτισμένη από την ζωογόνο ενέργεια του Τριαδικού Θεού, που γνωρίζει να δίνει ξανά το κάλλος και την δόξα στα θύματα του θανάτου, που πίστεψε πως είναι ο τελικός νικητής της ιστορίας.

Τώρα, περισσότερο από ποτέ, ο ναός της Αγίας του Θεού Σοφίας μας κοιτά σιωπηλή και περιμένει να γεμίσει Χριστιανούς, όχι ως επισκέπτες ενός μουσείου όπως ήταν μέχρι τώρα, αλλά ως ανδρεία μέλη μιας μυστικής επιτάφιας εξοδίου ακολουθίας που βιώνουν Μεγάλη Παρασκευή, αλλά προσδοκούν Κυριακή του Πάσχα. Μελή επιταφίου διαδρομής, που δεν απέστρεψαν το βλέμμα από τη θεά του θανάτου και το βύθισμα στον Άδη της ιστορίας. Κάθε επίσκεψη, από τούδε και στο έξης στην Αγιασοφιά αποτελεί συμμετοχή σε πομπή προς ένα μνημείο, του οποίου η μοίρα είναι να παραμείνει κενό και απαλλαγμένο από τη δυσσομία του θανάτου των τουρκουάζ χαλιών και των λευκών καλύπτρων των ψηφιδωτών, μετά την επικείμενη Ανάσταση της Ζωής χωρίς εχθρούς, χωρίς πληγές και χωρίς τέλος.